

Bublina na finančných trhoch

4.časť

Konzekvencie a lekcia

Bublina praskla v marci 2000. Akciové trhy vtedy zaznamenali prudké poklesy indexov. Firmy krachovali, investori prichádzali o veľmi veľké finančné prostriedky. Medzi skrachované spoločnosti patrili¹ :

1. Webvan (1999-2001)

Išlo o spoločnosť, ktorá vystupovala ako online-potraviny. Táto spoločnosť je príkladom toho, že keď má niekto dobrý nápad, nie je dobré rásť príliš rýchlo. Počas 18 mesiacov získala táto spoločnosť kapitál vo výške 375 miliónov USD prostredníctvom IPO. Expandovala do ôsmich amerických miest. Bola ocenená na 1,2 milióna USD. Nebola však schopná prilákať dostatočné množstvo zákazníkov. Zbankrotovala v júli 2001.

2. Pets.com (1998-2000)

Táto spoločnosť na vlastnej koži zistila, že reklama spoločnosť nezachráni, nech je akokoľvek dobrá. Išlo o spoločnosť, ktorej hlavnou činnosťou bolo zásobovanie pre domáce zvieratá. Ich maskot v podobe rozprávajúceho šteniatka vyrobeného z ponožky sa stal tak populárnym, že sa objavil v multimiliónovej reklame počas Super Bowl-u. Prostredníctvom IPO získala spoločnosť 82,5 milióna USD a 9 mesiacov nato zbankrotovala.

3. Kozmo.com (1998-2001)

V tejto spoločnosti bolo možné zakúpiť si rôzne druhy produktov – od DVD po rôzne snacky. Donáška bola zadarmo a do hodiny. Práve toto položilo túto spoločnosť na kolená. Donáška zadarmo síca bola atraktívna pre zákazníkov, avšak ak si niekto objednal žuvačky, nepokrylo

¹ GERMAN,K. 2008. Top 10 dot-com flops. In: *Cnet.com* .[online]. 2008. [par.2011-04-10]. Dostupné na: http://www.cnet.com/1990-11136_1-6278387-1.html

to náklady dopravy. Na získanie kapitálu nikdy nepoužila IPO, napriek tomu získala kapitál vo výške 280 miliónov USD.

4. Flooz.com (1998-2001)

Flooz mala byť online mena, ktorá by bola alternatívou kreditných kariet. Fungovalo to tak, že najskôr by sme si museli kúpiť určité množstvo Flooz, ktoré by sme potom mohli použiť pri maloobchodných partneroch tejto spoločnosti. Od investorov sa podarilo tejto spoločnosti získať 35 miliónov USD.

5. eToys.com

Táto spoločnosť získala prostredníctvom IPO 166 miliónov USD v máji 1999, no časom klesli akcie z 84 dolárov na 9 centov. To sa udialo počas 16 mesiacov. eToys bola zatvorená v marci 2001, prevzala ju však spoločnosť KayBee Toys a teraz je opäť na trhu.

Medzi ďalšie skrachované firmy patrili: Boo.com, MVP.com, Go.com, Kibu.com, GoWorks.com

Keďže prišli ľudia o peniaze, míňali menej a teda celé hospodárstvo sa spomalilo. Ekonomika teda zaznamenala recesiú, z ktorej sa spamätávala do roku 2002.²

Pri dot.com bubline sa urobili chyby, ktoré by sa nemali opakovať. Bohužiaľ, mnohí ľudia nie sú schopní poučiť sa z vlastných chýb. Jedna z chýb, ktorá je pri každej bubline a nevyhla sa ani tejto, je chamtivosť človeka. Tá poháňa ľudí, aby získavali stále viac. Akonáhle ľudia zarobili väčšie množstvo peňazí, chceli ich zhodnotiť a mať stále viac a viac. Investovali aj napriek tomu, že vedeli, že projekty, do ktorých investujú nie sú kvalitné a sú veľmi rizikové, pretože im to na krátke obdobie prinieslo obrovské zisky. V tom čase to bolo výhodné pre každého – banky zarábali na úveroch, investori investovali s veľkou finančnou návratnosťou, ľudia zakladali spoločnosti, pretože nebolo treba splňať veľké požiadavky na to, aby mohli vstúpiť na trh. Zakladali firmy, ktoré chceli vybudovať za „pár dní“. Stabilná firma sa však takou rýchlosťou vybudovať nedá. Dokonca vedeli jednoducho získať kapitál prostredníctvom IPO. Ľudia boli zaslepení, mysleli si, že akcie budú rásť donekonečna a to ich položilo, to bola ďalšia chyba.

² DUDÁŠ, T. 2004. Finančné bubliny - vo svetle burzovej bubliny v USA v 90. rokoch 20. storočia. In *Medzinárodné vzťahy*. ISSN 1336-1562, roč. 2, č. 1, str. 71

Bublina s nehnuteľnosťami a úverová kríza

S prílevom kapitálu na sekundárny hypotekárny trh, keď FED znížil úrokové sadzby v rokoch 2001 – 2004, bol sektor financií pod obrovským tlakom poskytovania stále viac a viac nových úverov investorom bažiacim po stále vyšších výnosoch. Všetky tie najhoršie možné inovácie vo finančnom sektore sa udiali v tomto období: úvery s negatívnou amortizáciou, „liar loans“ alebo úvery klamárov, 100% financovanie, FICO bodovanie pod 500, atď. V podstate každý mohol dostať takú vysokú čiastku prostredníctvom úveru na nákup nehnuteľnosti, akú chcel. Podľa Roberta „za hlavné príčiny bubliny s nehnuteľnosťami možno považovať tieto štyri vzájomne súvisiace faktory:

1. Oddelenie pôvodu, splácania (služby) a držania portfólia vo finančnom rezorte.
2. Zavedenie inovácií do štruktúrovaného financovania a expanzia na sekundárnom hypotekárnom trhu.
3. Znižovanie štandardov pôžičiek a rast subprime pôžičiek.
4. Nižšie sadzby stanovené FEDom.“³

Podmienky na finančnom trhu, ktoré podnietili vznik bubliny

Väčšina obchodov s nehnuteľnosťami prebieha prostredníctvom úverovania. Po druhej svetovej vojne zaznamenala Amerika rozmach stavebníctva. Spôsob financovania bol skôr konzervatívny. Vznikla bežná amortizovaná hypotéka. Táto hypotéka spravidla vyžadovala 20 % zálohu. Konzervatívne požiadavky sa stali štandardom pre nasledujúcich 50 rokov, ktorých dôsledkom boli nízke miery nesplácania a vysoký stupeň cenovej stability trhu. Časom sa však začalo s hypotékami a inými pôžičkami experimentovať.

Typy poskytovaných úverov

V USA existujú 3 základné kategórie poskytovaných úverov: „Conventional, Interest-Only a Negative Amortization alebo úvery s negatívnou amortizáciou“. ⁴ Hlavným rozdielom medzi týmito typmi úverov je to, ako je istina ovplyvnená mesačnými splátkami.

³ ROBERTS, L. 2008. The Great Housing Bubble, Las Vegas: Monterey Cypress Publishing, 2008, ISBN 0-615-22693-0, str. 57

Bežná hypotéka (conventional mortgage) zahŕňa určitú čiastku istiny do mesačných splátok, aby sa splatila požičaná suma. Čím vyššia čiastka istiny sa spláca, tým rýchlejšie sa splatí celý dlh. Interest-Only funguje tak, že mesačne sa spláca len úrok z požičania. Negative Amortization alebo úver s negatívnou amortizáciou je úver, pri ktorom sa nespláca plná čiastka úroku, ale len jeho čiastka a zvyšná časť sa pripočíta k istine, ktorá sa splatí na konci. Takto si dlžník každý mesiac zvyšuje svoj dlh.

Lawrence Roberts vo svojej publikácii *The Great Housing Bubble* uvádza aj rozdelenie dlžníkov do 3 skupín podľa „FICO bodovania“. FICO rizikové bodovanie je rating, ktorý vytvorila spoločnosť Fair Isaac Corporation, ktorá využíva prognostický majetkový model založený na analýze spotrebiteľského profilu a jeho úverovej minulosti.

FICO bodovanie teda rozdeľuje dlžníkov do 3 kategórií⁵:

1. Prime – majú vysoké FICO skóre; vysoká miera zodpovednosti pri splácaní dlhu
2. Alt-A – niečo medzi Prime a Subprime
3. Subprime – majú nízke skóre; znamená to, že v minulosti mal dotýčný problém so splácaním

Tabuľka č.1 – Matica typov dlžníkov vs. typov pôžičiek (hypoték)

	Conventional	Interest-Only	Negativ Amortization
Subprime	Subprime Conventional	Subprime Interest Only	Subprime Neg. Am.
Alt-A	Alt-A Conventional	Alt-A Interest Only	Alt-A Neg. Am.
Prime	Prime Conventional	Prime Interest Only	Prime Neg. Am.

Zdroj : *The Great Housing Bubble*, str.12

Pokračovanie.

⁴ ROBERTS,L.2008. *The Great Housing Bubble*, Las Vegas: Monterey Cypress Publishing, 2008, ISBN 0-615-22693-0, str. 12

⁵ ROBERTS,L.2008. *The Great Housing Bubble*, Las Vegas: Monterey Cypress Publishing, 2008, ISBN 0-615-22693-0, str. 12